

Àmbit social i criminològic

CENTRE D'ESTUDIS JURÍDICS
I FORMACIÓ ESPECIALITZADA

Ausiàs March, 40
08010 Barcelona
TEL. 93 207 31 14
FAX: 93 207 67 47

 Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

Producció pròpia 2011

La reincidència en el Programa de Mediació i Reparació de Menors

INFORME EXECUTIU

Autors

Àrea d'Investigació i Formació Social i Criminològica

Any 2012

INFORME EXECUTIU

La reincidència en el Programa de Mediació i Reparació de Menors

Equip de treball

Direcció i redacció de la recerca:

Manel Capdevila Capdevila (*Responsable d'Investigació*)

Marta Ferrer Puig (*Cap de l'Àrea d'Investigació i Formació Social i Criminològica*)

Coordinació general:

Marta Blanch Serentill (*tècnica de recerca i anàlisis estadístic*)

Altres autors:

Oriol Arronis Camps (*tècnic de recerca becat i suport tècnic*)

Aina-Itziar Coloma González (*tècnica de recerca becada i suport tècnic*)

Núria Mutilva Benito (*tècnica de recerca becada i suport tècnic*)

Assessorament, anàlisi de dades i supervisió de l'informe:

Ismael Loinaz Calvo (*Facultad de Psicología Departamento de Personalidad, Evaluación y Tratamiento Psicológico - Universidad del País Vasco UPV/EHU*)

Avís legal

Els continguts d'aquesta investigació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-No comercial-Sense obres derivades 2.5 Espanya de Creative Commons, el text complet de la qual es troba disponible a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/legalcode.ca>. Així, doncs, se'n permet la còpia, la distribució i la comunicació pública sempre que se citi l'autor del text i la font (Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada), tal com consta en la citació recomanada inclosa a cada article. No se'n poden fer usos comercials ni obres derivades.

Resum en català:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/deed.ca>

Índex

Introducció	6
1. El programa de Mediació i Reparació de Menors (MRM)	8
1.1 Conceptes claus de la recerca	8
1.2 Conceptes generals utilitzats en la recerca	8
1.3 Conceptes referits als resultats del procés de la MRM.....	9
1.4 Conceptes referits a altres programes.....	10
2. La recerca.....	11
2.1 Finalitat	11
2.1.1 Objectius	12
2.1.2 Hipòtesis	13
2.2 Metodologia	14
2.3 Variables a recollir.....	15
3. Conclusions i recomanacions	16
3.1 Conclusions respecte el perfil del jove i el programa de MRM	16
3.1.1 Respecte al perfil del jove que segueix un programa de MRM	16
3.1.2 Respecte a les víctimes	17
3.1.3 Respecte al programa de MRM.....	17
3.2 Conclusions respecte a la reincidència	18
3.2.1 Respecte a la taxa general i les taxes específiques	18
3.2.2 Comparativa respecte a les taxes anteriors de reincidència de MRM.....	20
3.2.3 Comparativa entre territoris.....	21
3.2.4 El temps que es triga a reincidir	23
3.2.5 Característiques de la reincidència.....	24
3.3 El perfil del reincident.....	25
3.3.1 Perfil general del reincident.....	25
3.3.2 Diferències segons els antecedents	25
3.3.3 Diferències segons el nivell d'estudis	25
3.3.4 Diferències segons el gènere	26
3.3.5 Diferències segons la nacionalitat	27
3.3.6 El perfil específic del jove que ha comès un delictes de danys	28
3.4 Comparació del programa de MRM amb altres programes i mesures.....	29
3.4.1 Comparativa entre MRM i l'aplicació de l'article 27.4.....	29
3.4.2 Comparativa entre el programa de MRM i l'amonestació	30
3.4.3 Comparativa entre el programa de MRM i PBC.....	30
3.4.4 Perfils de joves trobats analitzant tots els programes estudiats.....	30
3.5 Conclusions respecte a les hipòtesis inicials	31
3.6 Recomanacions	34

Introducció

Des de l'entrada en vigor de la Llei Orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la Responsabilitat Penal dels Menors (a partir d'ara LORPM), el Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (a partir d'ara CEJFE) ha anat presentant dades respecte a les taxes de reincidència dels joves infractors que entren en contacte amb el sistema de justícia juvenil a Catalunya. El primer informe data de l'any 2005 i analitzava la reincidència dels joves que havien finalitzat qualsevol intervenció o mesura en l'àmbit de la justícia de menors l'any 2002. A aquests joves se'ls seguia un període de temps (fins desembre de 2004) per saber si havien tornat a tenir contacte amb la justícia penal, ja fos en l'àmbit de menors o bé d'adults¹.

Amb posterioritat a aquell estudi, l'Àrea d'Investigació i Formació Social i Criminològica del CEJFE (AIFSC) ha anat aportant cada any informació respecte a les mesures d'internament i de llibertat vigilada, donant dades en relació amb el perfil i comportament dels joves que han passat per aquestes dues mesures i la seva reincidència. Aquests estudis anuals constitueixen sèries que aporten importants dades comparatives i interpretatives respecte a aquestes dues mesures que són, de les diferents respostes que poden rebre els joves infractors, les que generen els índexs més alts de reincidència.

A més, en el Pla de recerca del CEJFE per a l'any 2011 es va incloure la demanda de l'SMAT (Servei de Mediació i Assessorament Tècnic), depenent de la Direcció General d'Execució Penal a la Comunitat i de Justícia Juvenil (DGEPCJJ a partir d'ara) d'actualitzar les dades del Programa de Mediació i Reparació de Menors (MRM, a partir d'ara) a Catalunya. El grup d'estudi s'ha centrat en els joves que finalitzaven el programa de MRM l'any 2008 i es van seguir fins el 30 de juny de 2011, per saber si havien reincidit, tant en la justícia de menors com la d'adults.

¹ Capdevila, M; Ferrer, M.; Luque, E. (2005). *La reincidència en el delictes en la justícia de menors*. Barcelona: CEJFE. Col·lecció Justícia i Societat núm.26

Aquest estudi vol contribuir a aportar dades empíriques que permetin reflexionar i actuar amb fonament, tant des de l'àmbit específic de competències en justícia juvenil que sustenta el Departament de Justícia com, des d'un punt de vista més ampli, des de les polítiques penals en l'àmbit de menors. Cal evitar actuar i legislar com a resposta a l'alarma social que creen casos greus però aïllats, o pressupòsits no contrastats d'augment de la delinqüència o de la perillositat entre els joves. Esperem que aquest treball aportï eines i raons a tots els involucrats en les decisions de les polítiques públiques relacionades amb una funció social tan delicada i sensible com és la política penal juvenil.

Barcelona, gener de 2012

1. El programa de Mediació i Reparació de Menors (MRM)

1.1 Conceptes claus de la recerca

Per tal de facilitar la lectura de la recerca, presentem tot seguit un glossari dels acrònims que s'utilitzen al llarg de tot el text, així com, la definició d'alguns conceptes claus que s'empren.

ATM: Assessorament tècnic de menors

BCN: Barcelona

DGEPCCJ: Direcció General d'Execució penal a la Comunitat i de Justícia Juvenil

ETM: Equip tècnic de menors

JJ: Justícia Juvenil

JOVO o SIJJ: Sistema d'Informació de Justícia Juvenil

LORPM: Llei Orgànica de Responsabilitat Penal dels Menors, 5/2000, de 12 de gener

MEPC: Mesures d'execució penal a la comunitat

MRM: Mediació i Reparació de Menors

PBC: Prestacions en benefici a la comunitat (mesura aplicada a menors)

SMAT: Servei de Mediació i Assessorament Tècnic

SIPC: Sistema d'Informació Penitenciari Català

1.2 Conceptes generals utilitzats en la recerca

Es considera **causa base**, aquell expedient de la fiscalia pel qual el jove ha complert i finalitzat un programa de MRM dins del nostre període de referència (l'any 2008).

En la base de dades JOVO, s'anomenen **descriptors** aquelles dades referides al menor que els professionals recullen durant l'execució del programa de MRM i que poden ser de caràcter personal, sociofamiliar, penal o referits a la pròpia execució del programa. Els *descriptors* formen part d'un document que porta aquest nom i que els professionals solen emplenar quan acaben la intervenció amb el jove. En la recerca hem utilitzat alguns descriptors com a variables, en concret, els referits a la formació i situació laboral del jove, a la comissió dels fets, a les víctimes i al procés i resultat del procés de MRM.

A efectes de l'estudi, s'han considerat com a **antecedents** totes aquelles causes obertes per la fiscalia, en les quals la data del fet delictiu comés pel jove és més antiga que la data de finalització de l'últim programa de la *causa base*.

Per contra, s'han considerat com a **reincidència** totes aquelles causes obertes per la fiscalia, en les quals la data del fet delictiu comés pel jove fos posterior a la data de finalització de l'últim programa de la *causa base*.

1.3 Conceptes referits als resultats del procés de la MRM

El programa de MRM pot tenir dos tipus de resultats. Es considera que el procés ha finalitzat amb **resultat positiu** quan el jove s'ha conciliat amb la víctima, i/o ha reparat el dany causat, i/o ha satisfet amb els acords respecte la responsabilitat civil i/o ha complert l'activitat educativa proposada per l'equip tècnic. Quan algun d'aquests acords i compromisos no s'han pogut dur a terme es considera que el procés de MRM ha tingut un **resultat negatiu**. En aquests casos es fa arribar l'informe sobre el procés seguit al Ministeri Fiscal per tal que valori la continuació de la incoació de l'expedient. En els casos en què la víctima no ha volgut participar o finalment no ha hagut un acord entre les dues parts es produeix un **resultat negatiu per decisió del mediador**. Per altra banda, quan el jove no reconeix la seva responsabilitat en els fets o incompleix els acords pactats es produeix un **resultat negatiu per l'actitud del menor**.

1.4 Conceptes referits a altres programes

En la recerca s'han inclòs tres grups control formats per joves respecte als quals, a petició de la fiscalia, s'ha dut a terme un programa d'ATM i s'han donat alguna de les possibilitats següents:

- **Art. 27.4.** Aquest grup control el formen els joves als quals se'ls ha aplicat l'article 27.4 de la LO 5/2000. L'article preveu que l'equip tècnic pugui proposar en l'informe la conveniència de no continuar la tramitació de l'expedient en interès del menor, perquè ja se li ha reprotxat prou per mitjà dels tràmits ja efectuats, o perquè es considera inadequada per a l'interès del menor qualsevol intervenció, atès el temps transcorregut des de la comissió dels fets (Article 27.4 de la Llei Orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors).
- **Amonestació.** Hem inclòs en aquest grup els joves als quals el jutge ha aplicat la mesura d'amonestació en sentència. Aquesta mesura consisteix en la reprensió del jove i la duu a terme el jutge de menors. L'actuació va dirigida a fer-li comprendre la gravetat dels fets comesos i les conseqüències que aquests fets han tingut o podrien haver tingut, i instar-lo a no tornar a cometre noves infraccions en el futur (Article 7.1 m) de la Llei Orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors).
- **ATM PBC.** En aquest grup hi consten els joves als quals en l'informe d'assessorament tècnic s'ha fet la proposta de què s'apliqui la mesura de PBC, hagi estat aquesta la mesura final o no. Les PBC consisteixen en què la persona sotmesa a aquesta mesura, que no es pot imposar sense el seu consentiment, ha de dur a terme les activitats no retribuïdes que se li indiquin, d'interès social o en benefici de persones en situació de precarietat (Article 7.1 k) de la Llei Orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors).

2. La recerca

Entre les demandes de recerca per l'any 2011 fetes al Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE) per part del Servei de Mediació i Assessorament Tècnic (SMAT, a partir d'ara) de la Direcció General d'Execució Penal a la Comunitat i de Justícia Juvenil, va sorgir la proposta d'actualitzar la taxa de reincidència juvenil pel que fa al programa de Mediació i Reparació de menors (MRM a partir d'ara). Es volia disposar de dades actualitzades respecte a les que es van presentar en l'estudi de 2005 en el qual s'analitzaven els diferents programes i mesures de justícia juvenil i es volia comparar aquestes dades amb les d'altres programes o mesures.

2.1 Finalitat

La finalitat de la recerca consisteix a aportar a l'SMAT dades de reincidència dels joves atesos que ajudin a conèixer aquest aspecte de l'impacte de les seves actuacions en l'àmbit del programa de MRM.

La recerca ha d'ajudar, a més, a conèixer si la incidència de la MRM sobre la reincidència és millor, igual o pitjor que la d'altres programes o mesures que s'apliquen per fets similars a perfils de població similars per tal de promoure més l'ús d'una o altra resposta cap a determinats perfils de menors infractors (definit a l'objectiu 2).

Per tal de poder analitzar la taxa de reincidència que s'obtingui, l'estudi la compararà amb les taxes de reincidència de joves que participen en altres programes o mesures que sovint, per diferents motius, són alternatius al procés de MRM. En concret, es compararà la taxa de reincidència del programa de MRM amb les taxes de reincidència i el perfil dels joves infractors que han rebut una de les següents respostes: amonestació judicial, assessorament tècnic (quan l'equip tècnic –ETM– ha proposat l'aplicació de l'art. 27.4) i prestacions en benefici de la comunitat –PBC– (quan aquesta ha estat una mesura proposada per un ETM).

2.1.1 Objectius

1. Obtenir la taxa de reincidència 2011 dels joves que han seguit un programa de MRM en l'àmbit de justícia juvenil i analitzar la incidència de diferents variables en el fet de ser o no ser reincident (variables personals, socio-familiars, criminològiques i també relatives a les característiques del propi programa de MRM en què cada jove ha participat: tipus de víctimes, resultat del procés, etc.).
2. Saber si hi ha diferències entre la taxa de reincidència del programa de MRM i les corresponents a altres respostes del sistema als menors, per tal de valorar si hi ha respostes que adeqüen millor que d'altres des del punt de vista de la reincidència. Aquest objectiu implica controlar la incidència del perfil dels joves en els diferents grups d'estudi:
 - 2.1. Comparació de la taxa de reincidència del programa de MRM amb la corresponent al programa d'Assessorament tècnic (AT a partir d'ara) amb proposta d'aplicació de l'article 27.4 com a resultat d'un informe elaborat per un equip tècnic:
 - Conèixer les coincidències i divergències entre els perfils dels joves que formen part de les dues mostres.
 - Analitzar la coincidència o divergència de les dues taxes en funció de les conclusions obtingudes en l'anàlisi de perfils.
 - Comparar el perfil dels reincidents i dels no reincidents d'ambdues mostres.
 - 2.2. Comparació de la taxa de reincidència del programa de MRM amb la corresponent als casos que han finalitzat amb amonestació judicial com a resultat d'un informe elaborat per un equip tècnic:
 - Conèixer les coincidències i divergències entre els perfils dels joves que formen part de les dues mostres.

- Analitzar la coincidència o divergència de les dues taxes en funció de les conclusions obtingudes en l'anàlisi de perfils.

- Comparar el perfil dels reincidents i dels no reincidents d'ambdues mostres.

2.3. Comparació de la taxa de reincidència del programa de MRM amb la corresponent a la mesura de PBC com a resultat d'un informe elaborat per un equip tècnic:

- Conèixer les coincidències i divergències entre els perfils dels joves que formen part de les dues mostres.

- Analitzar la coincidència o divergència de les dues taxes en funció de les conclusions obtingudes en l'anàlisi de perfils.

- Comparar el perfil dels reincidents i dels no reincidents d'ambdues mostres.

2.1.2 Hipòtesis

A: *Hi haurà més reincidència en aquells joves que han participat en un programa de MRM per un delictes violent que en aquells que han participat per un delictes no violent.*

B: *Els joves que han iniciat un programa de MRM abans dels 4 mesos després de la comissió dels fets reincidiran menys que els que han iniciat un programa de MRM a partir dels 4 mesos.*

C: *La reincidència dels joves que han participat en un programa de MRM amb la participació directa de la víctima serà menor que la dels joves que han participat en un programa sense la víctima.*

D: *Els joves que han participat en un programa de MRM i han realitzat una reparació econòmica reincidiran menys que aquells que no han reparat econòmicament la víctima.*

E: *Els joves que han manifestat un interès reparador i a més han realitzat un procés sense participació de la víctima i a més han fet una activitat educativa reincidiran menys que aquells que no han fet cap activitat educativa per reparar el dany comès.*

F: *Els joves que han participat en un programa de MRM directament amb la víctima per un delictes violent, si reincideixen serà per delictes no violents o de menys violència.*

G: *Els joves per als que s'ha fet proposta de No Intervenció (aplicació de l'art. 27.4 de la LO 5/2000) seran igual o menys reincidents que els joves que han passat per alguna de les altres intervencions estudiades en la recerca.*

H: *La reincidència dels joves que han participat en un programa de MRM serà inferior a la reincidència dels joves que han estat objecte de la intervenció d'una amonestació o d'un assessorament tècnic amb proposta de PBC.*

2.2 Metodologia

Les dades corresponen a tota la població que va finalitzar un programa de MRM a Catalunya l'any 2008 i s'ha seguit fins a 30 de juny de 2011 per veure si han reincidit.

S'han establert 3 grups control, i també s'ha analitzat la població sencera que va finalitzar la mesura l'any 2008 en cadascun dels casos i també amb el seguiment fins a 30 de juny de 2011.

Grup control 1: tots els casos a qui es va aplicar l'article 27.4 de la LORPM (a proposta d'un equip tècnic o d'execució de mesures).

Grup control 2: tots els casos amonestats pel jutge, com a mesura judicial i sense continuïtat amb cap altra mesura.

Grup control 3: tots els casos en què l'equip tècnic de menors va fer una proposta de mesura de PBC en l'informe inicial, independentment que finalment la proposta s'hagi conclòs amb aquesta mesura.

Per comparar els grups control amb el grup experimental (MRM) s'ha seleccionat d'aquest últim una mostra representativa que tingui un nombre de subjectes similar al que tenen els grups control. Aquesta mostra té $n=275$ subjectes (interval de confiança =95,5%; marge d'error $\pm 5,61$ i $p=q=50$). D'altra banda, la selecció feta va tenir en compte que el percentatge fos el més semblant possible al perfil general de la població en les variables taxa de reincidència, gènere i delicte principal de la *causa base*.

Per a la resta d'anàlisi, atès que es treballa amb població i no amb mostra, no hi ha error mostral.

2.3 Variables a recollir

Les dades estan agrupades en 5 blocs:

Bloc 1: variables sociodemogràfiques

Bloc 2: dades penals (relacionades amb el delicte comès)

Bloc 3: dades respecte les víctimes

Bloc 4: dades del procediment de la MRM

Bloc 5: dades de la reincidència (en els casos que n'hi hagi)

3. Conclusions i recomanacions

Aquest apartat s'estructura presentant en primer lloc les conclusions principals de cadascun dels diferents capítols que han explicat els resultats de la recerca. En segon lloc es presenten les conclusions en relació amb les hipòtesis inicials plantejades. Finalment, el tercer bloc recull les principals recomanacions que es deriven de tot l'estudi.

3.1 Conclusions respecte el perfil del jove i el programa de MRM

3.1.1 Respecte al perfil del jove que segueix un programa de MRM

a) El perfil sociodemogràfic del jove és el d'un noi (80,5%); que inicia el programa amb una edat mitjana de 16 anys; de nacionalitat espanyola (76,4%); que ha finalitzat com a mínim l'educació primària i que, majoritàriament (84,3%), té una ocupació diària o bé treballant o bé estudiant.

b) Pel que fa al perfil criminològic s'observa que la mitjana d'edat en la comissió del delicte és de 15,6 anys. Els joves que han seguit un programa de MRM, principalment, han comès en la *causa base* un sol fet delictiu (78,8%), que correspon a la categoria de delicte (73,9%) i un 73,3% no té antecedents. A més, un 57,9% dels joves registren una sola causa en el seu expedient.

Les tipologies dels delictes que han comès es reparteixen proporcionalment entre: delictes *contra les persones* (36,3%), *contra la propietat* (35,8%) i *altres* (21,8%). El fet es comet, de manera majoritària, amb un grup d'iguals (52,8%). Un 45,0% dels fets delictius que passen pel programa de MRM són violents.

Cal matisar en el perfil criminològic les diferències segons l'edat: els joves de 14 i 15 anys tenen una proporció més elevada de fets violents (49,0%) amb delictes *contra les persones* i *contra la llibertat sexual*. I els joves d'entre 16 i 17 anys cometem més delictes *contra la salut pública* (drogues) i *contra la seguretat viària*.

També cal matisar les diferències en funció dels antecedents, que no es reparteixen igual. En tenen més: els homes (28,8% front el 17,8% de les dones), els estrangers (33,8% front el 24,5% dels espanyols), els no matriculats (34,0% front el 21,3% dels matriculats) i els que no tenen la primària assolida (43,8% front el 25,7% dels que tenen la primària o el 19,3% dels que tenen la ESO).

3.1.2 Respecte a les víctimes

Les víctimes que participen en un procés de MRM són, majoritàriament, víctimes úniques (80%), de sexe masculí (61%) i, normalment, conegudes pel seu agressor (51,9%).

No hi ha un perfil clar per edats (29,9% són menors, 33,9% són adults i 36,2% no consta o és víctima jurídica). Quan la víctima és menor trobem que ha patit més delictes *contra les persones* (64,4% front el 36,2% que reben les víctimes majors d'edat).

Un procés semblant es dona amb el gènere. Les víctimes dones pateixen més delictes *contra les persones* (51,7% front el 42,9% que reben les víctimes homes). En delictes *contra la propietat*, en canvi, hi ha més proporció de víctimes homes (37,7% front el 30,9% de dones).

En la tipologia delictiva *contra les persones* hi ha una proporció superior de víctimes conegudes (64,5% front el 24,6% que són víctimes desconegudes per a l'infractor).

El 33,8% de les víctimes són víctimes jurídiques, sense que hi hagi un perfil clar i diferenciat d'aquestes.

3.1.3 Respecte al programa de MRM

El programa de MRM triga a iniciar-se una mitjana de 4 mesos i la seva durada mitjana és de 2,6 mesos. Hi ha una valoració per part dels mediadors del resultat de les MRM com a positives en un 80,3% i negatives en un 19,7%.

Les valoracions negatives estan sobrerrepresentades (és a dir, hi ha una proporció superior de la que correspondria) en els següents subgrups de joves: joves que no tenen la primària; que no estan matriculats o estan a l'atur, que ja són majors d'edat a l'inici del programa de MRM; que han comès un delictes *contra les persones*, que aquest delictes és un delictes violent; que van cometre el delictes sols o amb majors de 18 anys, que tenen antecedents i també en el cas dels joves estrangers (que poden complir diverses de les característiques anteriors).

3.2 Conclusions respecte a la reincidència

3.2.1 Respecte a la taxa general i les taxes específiques

La taxa de reincidència general per al programa de MRM l'any 2011 és del 26,1%.

Les taxes específiques es presenten en la taula següent:

Taula 1. Taxes de reincidència específiques segons variables

Variable	Categoria	Taxa reincidència (%)
Variables sociodemogràfiques		
Gènere	Home	*28,6
	Dona	*15,7
Edat en la comissió del fet	14 anys	*38,3
	15 anys	*31,8
	16 anys	*23,2
	17 anys	*15,7
Nacionalitat	Espanyol	*23,9
	Estranger	*33,3
Àrea geogràfica de procedència	Espanya	*23,9
	Unió Europea	30,8
	Resta d'Europa	18,8
	Magrib	*41,7
	Centre i Sud Amèrica	*31,8
	Resta d'Àfrica	15,4
	Àsia	18,2

Variable	Categoria	Taxa reincidència (%)
Província de residència	Barcelona	*28,2
	Girona	*18,7
	Lleida	22,8
	Tarragona	28,7
Formació assolida	Primària no assolida	*45,3
	Primària assolida	27,1
	ESO assolida	*14,7
Situació laboral	Amb feina	*20,4
	A l'atur	*30,3
Variables penals		
Tipus de fet	Falta	25,8
	Delicte	27,1
Categoria del fet	Contra les persones	28,2
	Contra la llibertat sexual	*0,0
	Contra la propietat	28,3
	Drogues	23,1
	Trànsit	21,1
	Altres delictes	*20,7
Violència en el fet	No violent	25,0
	Violent	27,5
Implicats en el fet	Fet amb menors de 18 anys	24,4
	Fet amb majors de 18 anys	22,4
	Fet sol	28,5
Antecedents	Sense antecedents	*20,9
	Amb antecedents	*40,4
Nombre d'antecedents	Cap antecedent	*20,9
	D'1 a 2 antecedent	*35,9
	De 3 a 5 antecedents	*57,7
	Més de 5 antecedents	*92,3
Variables del procediment		
Equip Tècnic de Menors	ETM Barcelona 1	24,8
	ETM Barcelona 2	*31,6
	ETM Barcelona 3	28,2
	ETM Barcelona 4	28,2
	ETM Girona	*18,7
	ETM Lleida	22,8
	ETM Tarragona	27,4

Variable	Categoria	Taxa reincidència (%)
Temps que triga a iniciar-se el programa	Inici abans dels 4 mesos	*28,3
	Inici després dels 4 mesos	*22,6
	Inici entre els 4 i 6 mesos	*21,1
	Inici després dels 6 mesos	25,1
Resultat del programa	Positiu	*24,2
	Amb participació de la víctima	23,8
	Sense participació de la víctima	26,6
	Negatiu	*33,8
	Per decisió del mediador	*26,0
	Per actitud del menor	*38,8
Tipus de conciliació i reparació amb la víctima	Conciliació amb la víctima exclusivament	26,2
	Conci. amb reparació econòmica	20,8
	Conci. amb reparació no econòmica	20,5
	Conci. amb reparació a la comunitat	24,8
Interès reparador	Interès reparador	23,0
	No interès reparador o desinformat	27,1
Activitat educativa	Activitat educativa	*18,1
	No activitat educativa	*26,9

* Valors amb diferències estadísticament significatives; $p \leq 0,05$

3.2.2 Comparativa respecte a les taxes anteriors de reincidència de MRM

Les taxes sobre les que tenim dades corresponen als anys: 2004 (12,7%), 2010 (23,6%) i 2011 (26,1%).

No es pot afirmar categòricament que l'augment de la taxa vingui explicada pel canvi de perfil del jove que arriba a MRM, si més no, amb les variables controlades en aquests estudis.

Si bé en aquests anys ha augmentat el percentatge de joves amb característiques vinculades a una major reincidència (per exemple, en els darrers anys trobem més joves estrangers o amb antecedents), s'ha produït, per contra, una disminució del nombre de joves amb altres característiques vinculades a una major reincidència (per exemple, menys joves que han comès delictes *contra la propietat* o que són del sexe masculí). En la taula següent es resumeixen aquests canvis.

Taula 2. Diferències de perfil entre les taxes 2004-2011 segons les categories de variables tradicionalment associades a una major reincidència

Categories de variables tradicionalment associades a una major reincidència	
Diferència de percentatge de perfil entre les taxes 2004 i 2011	
Ha augmentat (2004-2011)	Ha disminuït (2004-2011)
	Homes (87,2% front el 80,5%)
Joves de 14 anys (15,8% front el 19,3%)	
Estrangers (8,1% front el 23,6%)	
	Delictes <i>contra la propietat</i> (69,4% front el 35,8%)
Antecedents (21,6% front el 26,7%)	
Resultat negatiu del programa de MRM (14,0% front el 19,7%)	

Els joves que han seguit un programa de MRM i reincideixen ho fan, majoritàriament, encara com a menors, en l'àmbit de justícia juvenil.

El temps que triguen a reincidir ha augmentat (279,8 dies en la taxa 2011 front els 242,3 dies que trigaven en la taxa 2004) però, en canvi, han augmentat el nombre de reincidències comeses per un mateix subjecte (2,4 en la taxa 2011 front l'1,9 en la taxa 2004).

3.2.3 Comparativa entre territoris

El programa de MRM no es distribueix de manera uniforme pel territori català en relació amb el nombre d'habitants. Girona i Lleida presenten major nombre de MRM per cada 100 mil habitants joves. Aquests territoris són també els que tenen, proporcionalment, un nombre de joves reincidents més baix (18,7% a Girona, 22,8% a Lleida, front el 28,0% a Barcelona i 28,7% a Tarragona).

Per Equips Tècnics de Menors, el de Barcelona 2 i el de Girona són els únics que presenten entre ells diferències estadísticament significatives. Barcelona 2 és el que té una taxa més elevada de reincidència (31,6%) i Girona el que la té més baixa (18,7%).

Pel que fa als casos de l'ETM Barcelona 2 es troben diferències significatives en el perfil respecte a altres equips (veure taula 3). Alhora es mostra el pes d'aquella categoria de variable respecte a la reincidència i la comparem

respecte a la mitjana (recordem que la taxa de reincidència general és del 26,1%).

Taula 3. Variables més significatives del perfil de joves de l'ETM de BCN2 i les respectives taxes de reincidència

Perfil més representat de joves a l'ETM de BCN2 front a la resta	Taxa de reincidència de la variable	
Magrib (*50,6% front el 26,3%)	*41,7%	Per sobre de la mitjana
Primària no assolida (*12,4% front el 5,3%)	*45,3%	Per sobre de la mitjana
Fet delictiu <i>contra les persones</i> (*45,6% front el 34,4%)	28,2%	Similar a la mitjana
Fet <i>violent</i> (*53,8% front el 43,3%)	27,5%	Similar a la mitjana
Fet delictiu comès en solitari (*50,8% front el 36,7%)	28,5%	Similar a la mitjana
Amb antecedents (69,0% front el 74,2%)	*40,4%	Per sobre de la mitjana
Inici MRM abans dels 4 mesos (*75,2% front el 61,8%)	*28,3%	Per sobre de la mitjana
Resultat negatiu de la MRM (*24,0% front el 18,9%)	*33,8%	Per sobre de la mitjana
Conciliació víctima exclusivament (*63,9% front el 49,2%)	26,2%	Similar a la mitjana

* Valors amb diferències estadísticament significatives; $p \leq 0,05$

La diferència més alta en la taxa de reincidència dels joves de l'ETM Barcelona 2 podria venir explicada pel fet de tenir major proporció de magribins que la resta, de tenir més joves sense primària assolida, que han iniciat el programa de MRM abans dels 4 mesos i que han tingut major percentatge de resultats negatius en aquest programa. A més, tot i tenir una proporció similar de joves amb antecedents que la resta de territoris, aquests joves amb antecedents han comès més reincidències.

Pel que fa als casos de l'ETM de Girona es troben les següents diferències significatives en el perfil respecte a altres equips (veure taula 4). A l'hora es mostra el pes d'aquella categoria de variable respecte a la reincidència i la comparem respecte la mitjana.

Taula 4. Variables més significatives del perfil de joves de l'ETM de Girona i les respectives taxes de reincidència

Perfil més representat de joves a l'ETM de Girona front la resta	Taxa de reincidència de la variable	
Falta (*36,1% front el 24,2%)	25,8%	Similar a la mitjana
Altres delictes (*29,3% front el 20,3%)	*20,7%	Per sota de la mitjana
Fet no violent (*73,2% front el 51,6%)	25,0%	Similar a la mitjana
Implicats: grup de menors (*59,0% front el 51,6%)	24,4%	Similar a la mitjana
Sense antecedents (*81,3% front el 71,8%)	*20,9%	Per sota de la mitjana
Reparació econòmica (*42,3% front el 22,5%)	20,8%	Similar a la mitjana
Reparació no econòmica (*27,4% front el 7,2%)	20,5%	Similar a la mitjana

* Valors amb diferències estadísticament significatives; $p \leq 0,05$

La diferència més baixa en la taxa de reincidència dels joves de l'ETM de Girona pot explicar-se pel tipus de delicte (danys) i en el fet que els joves no tinguin antecedents.

3.2.4 El temps que es triga a reincidir

Un 46% dels joves que reincideixen ho fan abans dels 6 mesos. Abans de l'any ja han reincidit quasi tres quartes parts dels joves que ho faran.

Les variables que correlacionen significativament en la valoració del temps que triguen els joves a reincidir són:

L'edat. Els més joves triguen més a cometre un nou delicte (297,8 dies la franja de 14/15 anys front els 252,4 dies que triguen els joves de la franja de 16/17 anys). En canvi, els més joves reincideixen més cops (2,8 front 1,8 vegades).

La violència en el delicte de la *causa base*. Els joves que cometen un delicte no violent, reincidiran abans (258,7 dies front els 303,4 dies dels que cometen un delicte violent).

Els antecedents. Els joves amb antecedents reincidirán abans (232,8 dies front els 312,9 dies dels que no tenen antecedents).

En comparació amb la taxa de 2004, el temps de reincidència dels joves que han seguit un programa de MRM ha augmentat, és a dir, ara els joves que passen per MRM triguen més temps a cometre un nou delictes (37,5 dies més de mitjana).

Les variables que correlacionaven significativament en la variació del temps que trigaven a reincidir en la taxa 2004 són les mateixes que acabem d'explicar en la taxa 2011: l'edat en el moment del delictes, la violència en el delictes i els antecedents.

3.2.5 Característiques de la reincidència

El 86,6% dels joves reincidents ha comés la primera reincidència sent encara menors i, consegüentment, s'ha intervingut des de l'àmbit de justícia juvenil. Gairebé el 80% no ha passat al sistema de justícia d'adults. Del total de reincidents del programa de MRM un 11,7% arriba a presó durant el temps de seguiment, si bé no necessàriament en la primera reincidència (fruit de la primera reincidència ingressen a presó el 4,2% dels joves).

Baixa el percentatge de joves que cometen delictes *contra les persones* en la reincidència (29,7% front el 36,3% de joves que van cometre aquest tipus de delictes a la *causa base*). Per contra, augmenta el percentatge de delictes *contra la propietat* (42,2% front el 35,8% de la *causa base*), tot i que es manté el percentatge de delictes amb violència (entorn al 45%).

La resposta més habitual que reben els joves en la primera reincidència és un assessorament tècnic (sense cap altra intervenció, 25,0%) o una llibertat vigilada (22,2%). Un nou programa de MRM representa la tercera intervenció proposada (19,3%) per a aquests joves.

Els joves que després d'un programa de MRM han reincidit i se'ls ha aplicat un internament o han ingressat a la presó presenten en el seu perfil més proporció

de: antecedents, resultats negatius en el programa MRM i són en més proporció estrangers.

3.3 El perfil del reincident

3.3.1 Perfil general del reincident

Hi trobem més homes, residents a Barcelona, sense cap tipus d'estudis bàsics assolits, que no treballen, més joves en el moment de cometre el delicte, amb antecedents i que han tingut un resultat negatiu en el programa de MRM i, especialment, quan el resultat negatiu ha estat per l'actitud del menor.

3.3.2 Diferències segons els antecedents

Malgrat tenir antecedents és una variable de risc, cal remarcar que el 60% dels joves que en tenien, no han reincidit.

No obstant això, també cal tenir present que el nombre d'antecedents que té el jove en el moment d'aplicar-li el programa de MRM és rellevant. A més antecedents, més percentatge de reincidents. Els 92,3% dels joves amb més de 5 antecedents ha reincidit, la qual cosa reflexa la ineficàcia de la intervenció, en termes de reincidència, quan ja hi ha una carrera delictiva àmplia.

També es manté la mateixa tendència en el resultat de la MRM. A més antecedents més resultats negatius es donen.

Ja hem parlat del gènere com una variable relacionada amb la reincidència, però també es relaciona amb els antecedents. Gairebé la totalitat dels que tenen 3 o més antecedents són homes (96,5%).

3.3.3 Diferències segons el nivell d'estudis

No tenir cap formació és una variable de risc a l'hora de seguir un programa de MRM amb èxit. Una mica més de la meitat (51,7%) tindran un resultat negatiu i, per tant, se'ls haurà d'aplicar una altra mesura.

La totalitat dels joves *sense cap formació* són nois. En el grup d'estrangers els joves sense estudis representen una mica més de la meitat del grup i els joves procedents del Magrib, amb un 27,6% de persones sense estudis, són el col·lectiu amb més sobre representació. Barcelona té el 82,8% dels joves sense estudis i per equips l'ETM de Barcelona 2 concentra el 69,0% d'aquest grup.

3.3.4 Diferències segons el gènere

Cal destacar que en el grup de joves que segueixen un programa de MRM hi ha un percentatge de noies més elevat que en els grups que reben altres respostes de la justícia de menors. Respecte al programa de MRM el percentatge de noies és del 19,5% i el percentatge de la població general de justícia juvenil és del 17,1%. Aquesta diferència és molt més elevada quan la comparem amb la població de noies que rep mesures de medi obert (13,8%) i la que rep mesures d'internament (8,3%).

Pel que fa al perfil sociodemogràfic, les noies que passen per MRM són de mitjana més joves que els nois. No hi ha diferències de gènere entre espanyols i estrangers. En el grup de les estrangeres estan sobrerrepresentades les noies de Centre i Sud Amèrica. En proporció també estan més matriculades les noies que els homes però en canvi en els casos en què consta alguna situació laboral les noies estan més a l'atur.

Respecte a les variables penals, les joves van cometre fets delictius *contra les persones* en un percentatge més elevat que els nois i més proporció de fets violents, però també de fets tipificats com faltes. Les noies tenen menys antecedents que els nois.

Les víctimes de les noies a les quals es va aplicar una MRM eren majoritàriament altres noies, menors d'edat i conegudes. Els nois, en canvi, registren víctimes més heterogènies.

La majoria dels processos de MRM de les noies van acabar de forma positiva, es van trobar amb la víctima cara a cara i es va arribar a una conciliació sense cap altre tipus de reparació a diferència dels nois. Quan en la MRM no hi va

participar cap víctima, les dones van realitzar una activitat educativa en una proporció més baixa que els homes.

S'han trobat molt poques diferències entre les joves reincidents i les no reincidents. Les més rellevants són que les noies reincidents són més joves de mitjana que les no reincidents i van realitzar, en proporció, més MRM sense la participació de la víctima que les no reincidents.

Quant a les característiques de la reincidència, les noies és més probable trobar-les a justícia juvenil i en la justícia d'adults trobar nois. El tipus de delictes comès per la noia és similar al de la *causa base*. Cometen més fets delictius *contra les persones* i també més fets violents, però també més fets tipificats com a faltes.

3.3.5 Diferències segons la nacionalitat

De la població que el 2008 va finalitzar un programa de MRM a Catalunya, els estrangers representen el 23,6%. Aquest percentatge és inferior al d'estrangers que han passat per justícia juvenil en general (31,5%), també inferior al dels joves estrangers que han passat per medi obert (31,2%) i, amb una diferència molt més marcada, a la proporció d'estrangers que han passat per un internament en centre (48,3%). En el programa de MRM trobem que el 91,7% dels nois estrangers són magribins i el 66,3% de les noies estrangeres són llatines.

Pel que fa al perfil sociodemogràfic, els estrangers tenen menys estudis assolits que els espanyols (16,3% ESO assolida front el 23,3%) i es troben menys matriculats que els espanyols (10,1% front el 6,2%).

Respecte les variables penals, els estrangers van cometre més delictes *contra les persones* (42,1%) que els espanyols (34,4%) i també major proporció de delictes violents (52,0% front el 42,8% dels espanyols). Hi ha també una major proporció de joves amb antecedents entre els estrangers (33,8% front el 24,5% dels espanyols).

Respecte al resultat del programa de MRM, els estrangers tenen major proporció de MRM amb resultat negatiu (27,0% front el 17,5% dels espanyols).

Respecte les diferències entre el jove estranger reincident i el no reincident, són molt similars a les ja explicades en el perfil general del reincident: hi ha més homes, són més joves, amb menor nivell d'estudis i que no treballen els que poden fer-ho, tenen antecedents (gairebé la meitat dels joves estrangers són reincidents) però no hi ha diferències entre perfils en el tipus de delicte, la violència o els implicats. Quan al resultat del programa de MRM destaca que els reincidents han acabat en més proporció amb resultat negatiu (34,6% dels reincidents front el 23,3% dels que no són reincidents). El motiu més freqüent del resultat negatiu ha estat l'actitud del menor (70,9%).

Respecte el temps que han trigat a reincidir, els estrangers triguen una mitjana de 250,7 dies front els 292,4 dels espanyols. Pel que fa al nombre de reincidències acumulades fins al 30 de juny de 2011, els estrangers tenen una mitjana de 2,9 front el 2,2 dels espanyols. Malgrat tot, aquestes diferències no arriben a ser estadísticament significatives.

Cal destacar com a conclusió allò que ja hem dit reiteradament en totes les recerques de reincidència tant en joves com en adults: la variable *estrangeria* no és per sí sola una variable explicativa de la reincidència, sinó que amb ella s'hi vinculen moltes altres variables històricament associades a les variables de risc (sociodemogràfiques i personals) que sí expliquen la reincidència.

3.3.6 El perfil específic del jove que ha comès un delicte de danys

El fet delictiu de danys té un pes important en l'aplicació del programa de MRM i d'altra banda els joves que el cometen són els que menys reincideixen quan ho comparem per agrupació de delictes. El fet de passar pel circuit de la justícia i seguir un procés de MRM ha estat suficient per a que no reincideixin 8 de cada 10 joves d'aquest grup. La seva taxa de reincidència és de 18,9% front el 26,1%, que és la mitjana general del programa.

La majoria d'aquests fets delictius de danys són desperfectes en edificis o espais públics (trencar vidres, portes, mobiliari públic, etc.), deslluïment de

béns (pintades en façanes o d'altres) o desperfectes en vehicles (ratllar cotxes, trencament del retrovisor, etc.).

En el cas dels joves a qui s'aplica el programa de MRM per aquesta tipologia delictiva, gairebé són tots homes (95,1%) i espanyols (87,6%). L'Equip Tècnic de Girona és l'equip que més proposa aquest programa com a resposta per a aquest tipus de delicte (un de cada quatre casos).

Majoritàriament el resultat de la MRM és positiu (només un 10,2% de les MRM acaba amb resultat negatiu) i, en general, el mediador busca la implicació dels pares. El jove accepta la seva responsabilitat i es capaç de mostrar un penediment pels seus actes. A partir d'aquí el jove es mostra disposat a participar en les mesures proposades en el procés de MRM. En la majoria dels casos les MRM es concreten amb una entrevista amb la víctima si aquesta vol participar directament o amb un escrit de reflexió si aquesta no ho vol fer de manera directa. En general, en cas que s'hagin produït ruptures (ja sigui a edificis, mobiliari, vehicles), el jove acaba pagant la reparació dels desperfectes. Si els danys són per pintades en façanes la mesura que s'acaba adoptant és que el jove o joves pintin i reparin el que han fet, també se solen imposar mesures de manteniment o neteja.

Pel que fa a la víctima, si el dany es causa a un particular aquest sol ser el qui participa en el procés de MRM. Si el dany es causa a una empresa o entitat pública el paper l'assumeix un representant de l'empresa o l'entitat. En cas que sigui un edifici d'habitatges, qui participa en el procés sol ser el president de la comunitat de veïns.

3.4 Comparació del programa de MRM amb altres programes i mesures

3.4.1 Comparativa entre MRM i l'aplicació de l'article 27.4

La taxa de reincidència dels joves als qui s'ha aplicat l'article 27.4 és del 15,3% i és inferior a la del programa de MRM (26,1%) de forma estadísticament significativa. No hem pogut extreure una explicació concreta d'aquesta

diferència. Tanmateix, el gènere és la variable amb resultats més rellevants. Als homes se'ls aplica amb més proporció la MRM que l'Art. 27.4 i, alhora, reincideixen més.

Els resultats de l'aplicació de l'Art.27.4 demostren aquesta mesura com la més eficient en termes de reincidència pel perfil de joves a qui s'aplica.

3.4.2 Comparativa entre el programa de MRM i l'amonestació

La taxa de reincidència dels joves a qui se'ls ha aplicat una amonestació com a mesura ferma és del 30,5%. Tot i ser més alta que la de MRM (26,1%) no ho és de forma estadísticament significativa.

3.4.3 Comparativa entre el programa de MRM i PBC

La taxa de reincidència dels joves per als quals s'ha proposat a l'ATM una mesura de PBC és del 31,6%, tot i ser més alta que la de MRM (26,1%) no ho és de forma estadísticament significativa.

3.4.4 Perfils de joves trobats analitzant tots els programes estudiats

A l'analitzar conjuntament els 4 grups de joves els resultats ens han permès identificar dos perfils diferents:

El *Perfil A* que anomenem *Infractors ocasionals* i que representen el 50% del total de joves. Les característiques que els identifiquen són: se'ls aplica mesures presentencials (majoritàriament l'Art.27.4 -43%- i MRM -37%-), provenen d'una estructura familiar estable, no s'han detectat problemàtiques amb el grup d'iguals; tenen com a mínim els estudis primaris assolits, estudien i/o treballen, no tenen antecedents, n'hi ha que s'han responsabilitzat dels fets i se'ls aplica una MRM o si no els reconeixen se'ls aplica l'Art. 27.4, el jove col·labora i s'implica en el procediment, la família participa i es preocupa, i l'entorn intervé en la resolució del conflicte. El percentatge de joves d'aquest perfil que han reincidit és del 16,4%. Els joves *infractors ocasionals reincidents* presenten elements diferenciadors amb els que no han reincidit. Les diferències

els apropen a les característiques del segon perfil que es correspon amb els *infractors habituals*.

El *Perfil B*, els que anomenem *Infractors habituals*, representen el 15% del total de joves. Les característiques que els identifiquen són: tots són nois, espanyols, del grup dels més grans (16-17 anys) amb problemes conductuals detectats en consultes professionals; flirteig amb les drogues; abandonament dels estudis; expulsions del centre educatiu; que no treballa ni estudia; amb manca de contenció dels pares; separació dels pares conflictiva; amb episodis de violència a la llar; hi ha algun familiar empresonat; hi ha problemàtica de toxicomania en el nucli familiar; la situació econòmica precària i hi ha implicació de serveis socials; a més, aquest grup té una taxa de reincidència alta, del 47,1%. Les característiques que diferencien els reincidents d'aquest grup són una major problemàtica psicològica; dèficits cognitius; consum abusiu de drogues, trobem major proporció de joves tutelats per la DGAIA; més joves amb amistats dissocials i, per últim, major fracàs d'intervencions anteriors.

3.5 Conclusions respecte a les hipòtesis inicials

Hipòtesi A: *Hi haurà més reincidència en aquells joves que han participat en un programa de MRM per un delicte violent que en aquells que han participat per un delicte no violent.*

La hipòtesi no es compleix en el global de la població: la taxa de reincidència no presenta diferències estadísticament significatives en funció que els joves hagin comés un delicte violent o no violent. En canvi, si analitzem aquests resultats en funció del sexe de l'infractor, trobem que la hipòtesi sí que es compleix per als homes que tenen una taxa de reincidència superior quan el fet delictiu va ser violent (31,8%, contra el 26,4% en el cas de delicte no violent).

Hipòtesi B: *Els joves que han iniciat un programa de MRM abans dels 4 mesos després de la comissió dels fets reincidiran menys que els que han iniciat un programa de MRM a partir dels 4 mesos.*

Es refuta la hipòtesis atès que els resultats indiquen el contrari. És a dir, els nois que han iniciat el programa de MRM abans dels 4 mesos des de la

comissió dels fets han reincidit en una proporció més elevada que la resta (28,3% front el 22,6% respectivament). El període de 4 a 6 mesos és el que té millor taxa (21,1%), mentre que els que superen els 6 mesos en iniciar el programa puja la taxa a 25,1%.

Tot i així, cal plantejar-se l'arbitrarietat en la selecció de les franges temporals a analitzar. Els 4 mesos és la mitjana de temps que es triga a iniciar el programa, la qual cosa no vol dir que sigui el període de tall més pertinent per analitzar la hipòtesi. Aquest fet, vinculat a la qüestió que puguin estar incidint altres variables no controlades en aquest estudi, no ens permet explicar el perquè dels resultats ni trobar les justificacions, que caldria aprofundir en una altra recerca específica.

Hipòtesi C: *La reincidència dels joves que han pres part en un programa de MRM amb la participació directa de la víctima serà menor que la dels joves que han participat en un programa sense la víctima.*

La hipòtesi no es compleix en el global de la població, ja que els joves no presenten una taxa de reincidència diferent en funció del fet que la víctima hagi participat directament en la MRM o no.

Tanmateix, aquesta hipòtesi sí que es compleix en alguns subgrups de la població. Sí que presenten una taxa de reincidència estadísticament inferior quan la víctima ha participat en el procés de MRM: les noies (12,4%), els espanyols (21,6%), els no matriculats (22,1%), els que no estudien ni treballen (22,6%), els joves que han realitzat la MRM a l'ETM de Tarragona (21,3%), els que van cometre una falta (22,3%), i els que van protagonitzar un fet de la categoria *altres delictes* (17,4%) o un fet no violent (21,4%).

D'aquests resultats, no podem extreure cap conclusió respecte a l'efecte que la participació de la víctima en la MRM pot tenir en la reincidència dels joves o d'un determinat perfil de jove.

Hipòtesi D: *Els joves que han participat en un programa de MRM i han realitzat una reparació econòmica reincidiran menys que aquells que no han reparat econòmicament la víctima.*

No es compleix la hipòtesi. Els joves que han participat en un procés de MRM en què ha hagut reparació econòmica reincideixen en igual percentatge que els joves que no han reparat. No hi ha diferències estadísticament significatives.

Hipòtesi E: *Els joves que han manifestat un interès reparador i, a més, han realitzat un procés sense participació de la víctima i, a més, han fet una activitat educativa reincidiran menys que aquells que no han fet cap activitat educativa per reparar el dany comès.*

La variable que podria explicar els resultats no està prou informada per poder dir res d'aquesta hipòtesi. Si ens fixem només amb els que han fet una activitat educativa reparadora front els que no l'han fet, aquí sí trobaríem diferències significatives en termes de reincidència (18,1% sí activitat educativa reparadora front el 26,9% no activitat educativa reparadora).

Hipòtesi F: *Els joves que han participat en un programa de MRM directament amb la víctima per un delicte violent, si reincideixen serà per delictes no violents o de menys violència.*

Els resultats no ho confirmen, ja que la participació amb víctima o sense no presenta diferències significatives ni en la reincidència posterior ni amb el fet que aquesta sigui o no violenta.

Podem dir, per tant, que la participació de la víctima no té efecte sobre el desistiment d'utilitzar la violència en nous fets delictius.

Hipòtesi G: *Els joves per als que s'ha fet proposta de No Intervenció (aplicació de l'art. 27.4 de la LO 5/2000) seran igual o menys reincidents que els joves que han passat per alguna de les altres intervencions estudiades en la recerca.*

La hipòtesi es compleix. En la comparativa entre la mostra de MRM i els tres grups control estudiats, els joves als quals s'aplica l'art. 27.4 són els que tenen una taxa de reincidència més baixa (15,3%).

Hipòtesi H: *La reincidència dels joves que han participat en un programa de MRM serà inferior a la reincidència dels joves que han estat*

objecte d'una amonestació o d'un assessorament tècnic amb proposta de PBC.

Aquesta hipòtesi no es confirma a través de les anàlisis estadístiques. Tot i que la taxa de reincidència dels joves que han estat amonestats i dels que se'ls va proposar PBC en l'informe tècnic és superior a la del programa de MRM, aquesta diferència no és significativa i, per tant, no podem concloure que la hipòtesi es confirmi.

3.6 Recomanacions

Respecte a la taxa de reincidència del programa de MRM

- L'augment de la taxa de reincidència del programa de MRM durant aquests anys difícilment es pot explicar per un canvi del perfil dels joves en el sentit que s'hagi endurit aquest perfil. De fet, les variables que es recullen en les bases de dades del programa no poden explicar els canvis que s'han produït. Recomanem que els propers estudis que vulguin aprofundir en la causalitat d'aquests canvis ho facin des d'una anàlisi qualitativa i prospectiva d'una mostra representativa de la població objecte d'estudi i contemplant variables que poden ser molt rellevants (fracassos en intervencions anteriors, la implicació i suport de la família, l'estil educatiu dels pares, etc.)². Caldria incloure en aquestes noves propostes d'estudi l'impacte que els canvis legislatius han anat produint en la LORPM 5/2000 i si aquests canvis legislatius han pogut incidir en els canvis de la taxa (atès que la primera mesura es va fer en els primers anys d'aplicació de la Llei, quan encara no havia patit cap reforma).

Respecte a l'efectivitat del programa de MRM (en termes de reincidència)

² En aquest sentit, fem nostres les dues recomanacions més generals fetes al *Llibre blanc de la mediació a Catalunya* (2010:637). La recomanació 16 diu que caldria: *sistematitzar, amb criteris consensuats, la implementació de la investigació i les avaluacions externes dels programes de mediació*. La recomanació 17 diu que: *s'ha de dissenyar i implementar un sistema específic de recollida de dades sobre l'impacte de la mediació en el sistema penal. En aquest sentit, és important que es diferenciï entre el registre pensat per a la gestió del servei i un altre més adequat justament per ser utilitzat en treballs d'investigació o d'avaluació*.

- Més enllà d'aquest aparent empitjorament, el programa de MRM s'ha mostrat com una resposta efectiva per als joves infractors primaris i per als joves amb trajectòries delictives curtes (1 o 2 antecedents).
- Recomanem mantenir el programa per a la majoria dels joves amb antecedents ja que és una resposta que es demostra vàlida si es té en compte el nombre de causes anteriors acumulades. Cal tenir més prevencions i fer intervencions més intensives en l'aplicació del programa de MRM en els joves que tinguin 3 o 4 antecedents. Recomanem no aplicar aquest programa com a única intervenció a joves amb 5 o més antecedents atès la recerca ens mostra que, o bé el resultat de la MRM en aquests casos ha estat negatiu, o bé el jove ha tornat a reincidir en un percentatge molt alt de casos.
- En els darrers anys s'han anat incorporant més joves estrangers al programa de MRM. Recomanem que la variable *estrangeria* no es consideri mai per si sola com a variable de risc sinó que la proposta d'aplicació del programa tingui en compte, com en el cas dels nacionals, les variables vinculades a la reincidència.
- Cal tenir especial cura en l'aplicació del programa de MRM amb joves que no tinguin cap tipus d'estudi. També amb els més joves (14 anys). Ambdues variables es corresponen amb taxes de reincidència molt elevades. Proponem que s'estudiïn intervencions complementàries des del propi programa (utilitzar la reparació, activitats educatives, etc.) i implicar la xarxa social més enllà de la intervenció des de l'àmbit penal.
- Si el resultat del programa de MRM és negatiu, i per tant s'aplicarà un assessorament tècnic de menors com a mínim i probablement alguna altra mesura, cal que els professionals encarregats d'executar aquests nous programes tinguin molt present la valoració negativa feta en el programa de MRM, atès que s'ha demostrat una variable molt relacionada amb la reincidència, especialment quan aquesta valoració negativa ha estat deguda a l'actitud del menor.

- Els territoris no són homogenis en l'aplicació del programa de MRM i n'hi ha que l'apliquen més que d'altres (proporcionalment a la seva població jove). Caldria analitzar aquestes dades per aconseguir un funcionament més equilibrat dels equips.

Respecte al temps i la reincidència

- El període òptim per a l'inici d'un programa de MRM des de la comissió del delictes sembla establir-se en aquest estudi entre els 4 i 6 mesos. Els joves que inicien el programa abans dels 4 mesos han resultat ser proporcionalment més reincidents. Caldria estudiar en profunditat les causes que poden intervenir en aquest resultat sorprenent, per al qual no hi ha una explicació clara.
- El període crític per reincidir és 1 any (tres de cada quatre reincidents ho faran en d'aquest període). Caldria assegurar, més enllà de la MRM, mesures de suport i seguiment al territori durant aquest temps crític. Això es podria concretar mitjançant una derivació de determinats casos a la xarxa social.

Respecte a la comparació amb les altres mesures estudiades (Art.27.4; amonestació i proposta de PBC en l'ATM)

- Per als joves que presentin les característiques del *Perfil A Infractors ocasionals*, es pot proposar, sempre que la llei ho permeti, una resposta basada en la mínima intervenció. En cas que la proposta sigui de no intervenció, aquesta proposta no hauria d'excloure els beneficis que una alternativa restaurativa pot tenir per a l'infractor, la víctima i la comunitat, per tant caldria promoure aquesta alternativa en contextos diferents al penal³.

³ En aquest sentit es reforça la idea transmesa en la recomanació 7 del capítol 10 del Llibre blanc de la mediació a Catalunya (2010:637): La recomanació proposa: *Des d'una perspectiva social àmplia, si considerem la mediació i la resolució de conflictes com un element que contribueix al diàleg, la convivència i la pau social, les institucions han d'evitar traslladar al*

En els casos que presentin variables associades a la reincidència, caldria fer una valoració individualitzada i més curosa del cas abans de fer una o altra proposta. Aquest criteri seria el mateix que caldria aplicar als joves del *Perfil B infractors habituals* que no són reincidents. En qualsevol cas, no s'hauria de descartar la MRM com a suport a altres respostes⁴.

- Els joves que s'identifiquin amb el *Perfil B Infractors habituals* i que presentin força variables associades a la reincidència convindria derivar-los cap a alguna de les altres respostes contemplades en el catàleg de mesures de la LORPM.
- Seria recomanable tenir present, com un element més en la presa de decisions de la intervenció a proposar per al jove, les variables vinculades a la reincidència i a la no reincidència que hem esmentat en la descripció dels perfils de joves segons siguin considerats com a *infractors ocasionals* o *infractors habituals*.

Barcelona, gener de 2012

sistema penal conflictes que s'haurien de resoldre en altres àmbits: escolar, comunitari, familiar, sanitari, etc.

⁴ Fer esment, en aquest cas, a la recomanació 5 del capítol 10 de l'esmentat Llibre blanc de la mediació a Catalunya (2010:637): *En la jurisdicció de menors, en què la mediació està plenament desenvolupada des d'una perspectiva desjudicialitzadora per als delictes anomenats d'ocasió i de transició, la mediació també s'hauria de potenciar de forma més transversal en el conjunt del sistema i com a complement d'altres actuacions en totes les fases del procés judicial.*